

My sme svedomím svojej doby

Daniel Duraj,
evanjelický farár a. v. v Hornej Mičinej

Pomaly sa nám z mysli vytrácajú časy, ktoré ovplyvnili minimálne tri generácie na celom svete. Keď sa spýtate mladých na druhú svetovú vojnu alebo Povstanie, pozrú sa na vás rozpačito a tvária sa mnohokrát, že im je to jedno.

Po roku 1989 sa začali objavovať rozličné, aj pochybné, historické pramene a v očiach pamätníkov som videl veľký hnev. Hnev, lebo vedeli, čím žili, čoho sa báli, čo bralo životy blízkych, čo spôsobovalo tragédie. Ďalej hnev na nové názvy ulíc, námestí, na pamätníky, busty, pamätné tabule. Na počesť tých, čo kedysi predstavovali vrchnosť a dopustili zverstvo, ktoré sa odohralo za dvanásť rokov vlády nacizmu v Európe.

Zjavne tým staronovým propagátorom nebolo až tak jedno, ako sa mladí tvária. Veď do popredia sa im postavil režim, ktorý nemal nič spoločné s morálkou, svoju pýchu budoval na tom, že ho vedú bohofúdia, vyvolená rasa, ktorí majú vládnuť svetu. Všetko iné malo byť odsúdené na zánik. Dokonca aj kresťanskú vieru vyhlásili za vieru slabochov, ktorí sa nevedia podriaďiť pravidlám Übermenscha.

Mocní sveta prijali takúto propagandu, podriadili sa. Stali sa posluhovačmi nespravodlivého režimu, výsmechom morálky a čistého rozumu. Za peniaze, prestíž či postavenie boli ochotní zraďiť prísahu, ktorú dali ľudu tejto krajiny. Posielali svoj národ na istú smrť. Vyznamenávali a vyvyšovali vrahov. Dokonca prijímali zákony, aké nacistický spojenec v takej miere nepožadoval. Napríklad náš Židovský kódex bol oveľa tvrší ako tie norimberské. Štát bol ochotný platiť za likvidáciu vlastných občanov.

Lenže čo robiť, keď sa vrchnosť zbláznila? Čo má robiť človek, ktorý hlboko vo svojom srdci cíti obrovskú nespravodlivosť? Keď chce zmenu, no nemá moc, nemá silu? Niektorí povie, že sa máme modliť a čakať na Božiu milostivú ruku, na zázrak. Áno, keď sme bezmocní, keď už niet inej možnosti. Ale niekedy sme zázrakom aj my sami. Už iba tým, že nám to nie je jedno. Malí, navonok bezvýznamní, a predsa sa vieme spojiť.

Toto miesto, kde pred 78 rokmi stála živá dedina, teraz mlčí, no všade naokolo stále cítiť výkriky. Zavriete oči a počujete bolesť tých, čo boli bezmocní, a predsa ukázali vládnucemu režimu, že je tu stále Boh a Jeho spravodlivosť. Hnev poníženého namysleného režimu sa vyvíšil na bezmocných. Však ako inak. Ale Kališťania ukázali, že radšej budú o hlade, nenastúpia do práce v Podbrezovej a nebudú vyrábať smrtiace zbrane pre režim, ktorý kántri vlastných.

Povstanie ukázalo „nadčlovekovi“, že nie je až taký neohrozený, že svoje pravidlá si môže propagovať, hoci aj všetkými spôsobmi, no vždy tu bude svedomie, ktoré bude páliť a dokáže slušne pohryzť. Aj vďaka Povstaniu bolo deväť nacistických brigád blokových.

(Pokračovanie na str. 3)

Autor myšlienky organizovať Stretnutie generácií na Kališti, predseda SZPB Pavol Sečkář počas príhovoru.

foto: Ján Rohár

Na Kališti sa opäť stretli generácie

Ján Rohár
foto: autor

Pekné snečné doobedie sa 13. augusta na Kališti aj tento rok nieslo v znamení „stretnutia generácií“. S myšlienkou stretávania sa na mieste vypálenej a jedinej neobnovenej obce prišiel súčasný predseda SZPB Pavol Sečkář už pred 16 rokmi.

Vo svojom príhovore vyzdvihol hrdivosť slovenského národa, ktorý Povstaním demonštroval pred celým

svetom, že nechce mať nič spoločné s ideológiou nacizmu a fašizmu. V prejave si zaspomínal aj na svedectvo Alfonza Bučku, ktorému pred vyše 77 rokmi Nemci pri trestnej výprave zastrelili oboch rodičov.

Riešili to kultivovane, netlieskali

Delegáciu zväzu na podujatí tvorili aj tajomník ÚR SZPB Viliam Longauer, predseda OblV v Banskej Bystrici Ján Pacek, vedúci koordináčného oddelenia Jozef Ťažký a ďalší.

Na pietnom akte sa zúčastnili i via-

cerí ústavní činitelia a predstavitelia samospráv, zástupkyne českých národných pamätníkov Lidice a Ležáky. S prejavom vystúpil predseda NR SR Boris Kollár, podpredseda BBSK Ondrej Lunter a premiér Eduard Heger. Keď ten po peknom úvode postavil na roveň vyčinenie nemeckých nacistov po potlčení Povstania s prebiehajúcou vojenskou agresiou Ruska proti Ukrajine, mnohí prítomní netlieskali a časť ich potichu odišla zo zhromaždenia.

(Pokračovanie na str. 11)

Mináčove piliere: láska k Slovensku a antifašizmus

Eduard Chmelár

Pred sto rokmi, 10. augusta 1922, sa narodil v Klecnovci jeden z najmúdrejších ľudí, akých porodila slovenská zem. Na tomto mieste však nechcem spomínať na Vladimíra Mináča ako na významného spisovateľa, esejistu, scenáristu, publicistu a v neposlednom rade i politika, ale najmä ako na výraznú postavu protifašistického odboja s pevnými morálnymi a hodnotovými kritériami.

Čerpal som pritom z osobných spomienok a stretnutí s majstrom, z jeho článkov a esejí a v neposlednom rade z vynikajúcej knihy *V košeli zo žihľavy*, v ktorej zapísal

svoje rozhovory s Mináčom spisovateľ a publicista Peter Holka.

Kam vietor, tam plášť?

O velikánovi našich moderných dejín kolujú dva mýty. Ten prvý znie: bol to nacionalista. Ten druhý tvrdí, že utilitárny oportunist (po našom: „kam vietor, tam plášť“), vždy sa vraj prispôbil aktuálnemu režimu. Tento obraz o ňom šíria antikomunisti aj komunisti, všetci, ktorých jeho búrlivá nezávislá povaha ničím dráždila.

Musím protestovať, že je to veľmi nespravodlivá nálepka. Ak chceme spoznať skutočnú podstatu osobnosti Vladimíra Mináča, nemôžeme obísť kľúčovú formujúcu udalosť jeho života – Slovenské národné povstanie a následné útrapy v dvoch koncentračných táboroch.

(Pokračovanie na str. 6 a 7)

Opodstatnenosť nadstraníckosti

Martin Šoman

Vysvetliť opodstatnenosť straníckej neutrality je v dnešnej dobe veľmi náročné. Nie je tomu tak preto, lebo by sa ťažko hľadali pádne dôvody na podporu argumentácie v prospech zachovania si nadstraníckosti. Dnešná doba práve naopak akoby vyžadovala nadmernú apolitickosť vo všetkých smeroch. Ako krásny príklad môže poslúžiť politika samotná.

Realita dneška priam dotláča politické strany k tomu, aby sa v ľavo-pravom politickom spektre držali čo najviac pri strede. Deje sa to najmä kvôli úspechu takzvaných všeludových strán (v angličtine catch-all party), ktoré sa usilujú osloviť čo najširšie spektrum voličov. Snahy politických strán o dosiahnutie čo najlepšie volebného zisku dospeli k tomu, že sa začala vytrácať radikálna politika na oboch stranách politického spektra a do popredia sa dostala neutrálnejšia politika.

Hlavné je poslanie SZPB

Z pohľadu Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov môžeme použiť úplne opačný pohľad, no význam opodstatnenosti apolitickosti sa nevytráca, ale práve naopak narastá. SZPB totiž dokáže pod svojou hlavnou spájkou spájať viaceré politické prúdy. Je tomu tak najmä preto, že fašizmus a myšlienky spojené s touto ideológiou odsudzujú stále veľká časť spoločnosti a to bez ohľadu na to, či sa hlási k (demokratickej) ľavici alebo

(demokratickej) pravici.

Bolo by teda vysoko kontraproduktívne viazať sa k jednému konkrétnemu politickému smeru, ideológii či dokonca strane. Ciele organizácie, medzi ktoré bezpochyby patrí boj proti fašistickým tendenciám v dnešnej spoločnosti a pripomínanie si hrôz, ktoré pod zámkou ideologických cieľov fašizmu páchali viacerí aktéri druhej svetovej vojny, by mohli utrpieť kvôli chybným krokom politických aktérov. Rovnako by sa primárne ciele a kľúčové poslanie našej organizácie mohli pomaly vytrácať v súvislosti s jednostrannou straníckou angažovanosťou.

Štát – kľúčový partner

Ďalším faktorom podporujúcim opodstatnenosť nadstraníckosti je spolupráca so štátom. Osobne som presvedčený, že by malo byť v štátnom záujme bojovať proti fašistickej ideológii všetkými dostupnými prostriedkami. SZPB predstavuje ideálneho partnera, ktorý v tomto boji môže štát dopĺňať. Ide o takzvaný korporatívny model, kedy štát spolupracuje s rôznymi záujmovými skupinami na dosahovaní svojich cieľov.

Boj proti fašizmu je zdĺhavý a komplikovaný proces, ktorý si vyžaduje participáciu viacerých partnerov a ich vzájomnú spoluprácu. Vzdanie sa nadstraníckosti by malo za následok nashtrbenie vzájomných vzťahov medzi SZPB a štátom v prípade zmeny politickej garnitúry. Keďže je boj proti fašizmu jedným z hlavných znakov vyspelej demokratickej spoločnosti, je v záujme nás všetkých tento vzťah za účelom spoločného

postupu voči fašistickej ideológii zveľaďovať.

Racionálna spolupráca

Ako som uviedol na začiatku, vysvetliť opodstatnenosť nadstraníckosti je v dnešnej dobe náročná úloha. Vyplýva to z veľkého počtu argumentov v prospech nadstraníckosti a keďže si osobne ani neviem predstaviť argumenty názorovej opozície na tento problém, je vysvetlenie podstaty veľmi náročné. Ale tak to v živote býva často.

Jedna podstata však z uvedeného určite vyplýva. Podstatou je boj proti fašistickej ideológii všetkými dostupnými prostriedkami. Ak by mal tento boj padnúť na politickom nálepkovaní, bola by to škoda. Samozrejme, spolupráca s politickými stranami je nevyhnutná. Avšak musí mať racionálne základy a racionálnu podobu.

Rokovania s predsedami krajov

Pavol Sečkář a Jozef Ťažký (vpravo) s predsedom TTSK Jozefom Viskupičom (v strede) a Petrom Kadlicom.

foto: Marek Eštočin

Braňo Ondruš

Predseda SZPB Pavol Sečkář a vedúci koordináčného oddelenia ÚR SZPB Jozef Ťažký konkrétnymi stretnutiami naplňajú uznesenia 17. zjazdu o upevňovaní spolupráce s orgánmi miestnej správy a samosprávy. Minulý mesiac absolvovali stretnutia s vedením Trenčianskeho a Trnavského samosprávneho kraja. Delegácie samospráv viedli ich predsedovia: Jaroslav Baška a Jozef Viskupič.

Rokovania sa niesli v priateľskom a pracovnom duchu. Hovorilo sa o spolupráci pri organizovaní spoločných podujatí kultúrno-spoločenského charakteru. Zástupcovia SZPB prejavili záujem o účasť našich nominantov v mládežníckych a seniorských radách, ktoré majú obe krajské samosprávy zriadené.

Pavol Sečkář zdôraznil poslanie zväzu v oblasti

starostlivosti o veteránov SNP, potrebu omladzenia členskej základne SZPB a nevyhnutnosť zachovania historickej pravdy o SNP a jeho odkaze pre súčasnosť a budúcnosť. Teší nás záujem samospráv udržiavať tradície SNP ako jednej z najvýznamnejších dejinných udalostí Slovenska.

Jozef Ťažký v tejto súvislosti spomenul zodpovedný prístup k správe pamätníkov a hrobov padlých za našu slobodu, ktorá je v kompetencii miest a obcí. Informoval aj o pripravách konania 18. zjazdu SZPB. Na ňom chceme využiť aj poznatky získané na takýchto a ďalších pripravovaných stretnutiach s predstaviteľmi samosprávy. Preto sa usilujeme, aby sa takéto stretnutia uskutočňovali aj na úrovni základných a oblastných organizácií SZPB a miestnych samospráv.

Na rokovaní v Trnave sa zúčastnil aj vedúci odboru kultúry a športu Peter Kadlic a v Trenčíne primátor Partizánskeho Jozef Božik.

Dohoda na spolupráci

Jozef Ťažký, vedúci koordináčného oddelenia ÚR SZPB

Predstavitelia Ústredného zväzu židovských náboženských obcí (ÚZZNO) vo svojom sídle v Bratislave prijali 13. júla dvojčlennú delegáciu SZPB. Predseda ÚZZNO Richard Duda a generálny tajomník pán Martin Kornfeld so zástupcami SZPB v priateľskom a pracovnom ovzduší rokovali o spoločných cieľoch a programe spolupráce v nasledujúcom období.

Sprava Pavol Sečkář, Richard Duda a Jozef Ťažký.

foto: M. Kornfeld

Predseda SZPB Pavol Sečkář ich oboznámil s predzjazdovými prípravami aj plánmi na najbližšie obdobie. Predstavil výzvu SZPB obecnému zastupiteľstvu obce Varín k premenovaniu ulice Jozefa Tisu. Predmetom spoločného rokovania boli tiež pripravované spomienkové akcie k výročiu SNP.

Nemalý čas stretnutia bol venovaný holokaustu, vzťahu vtedajšieho klérofašistického Slovenského štátu k obyvateľstvu židovského pôvodu. Komunita sa ku svojim koreňom, rovnako náboženským, ako aj občianskym, hrdo hlási. Tí, ktorí tu na Slovensku žijú, sa tak rozhodli a cítia sa byť plnoprávnymi občanmi Slovenskej republiky. So SZPB majú mnoho spoločných spomienok, ako aj spoločných budúcich aktivít.

Stretnutie v Španej Doline

Štefan Paško, predseda ZO SZPB Špania Dolia

Položením kytice kvetov k pomníku Slovenského národného povstania na Španej Doline dňa 25. júna 2022 sme sa stretli po dvoch rokoch na slávnostnej členskej schôdzi ZO SZPB Špania Dolina, ktorej sa zúčastnili aj zástupcovia našich partnerských organizácií.

Hostí zo ZO SZPB Jána Rýsa z Banskej Bystrice viedol jej predseda Pavol Nikodém, delegáciu ZO SZPB Staré Hory predseda Jozef Priwitzer a zástucom ZO SZPB Donovaly jej tajomník Wirgil Farkašovský.

Okrem pracovnej agendy členskej schôdze bol venovaný dostatočný priestor na diskusiu medzi zástupcami partnerských ZO SZPB s cieľom udržať dobrú spoluprácu aj do budúcnosti.

Na stretnutí v Španej doline vládla priateľská atmosféra.

foto: autor

My sme svedomím svojej doby

(Dokončenie zo str. 1)

Našich chlapcov síce zatlačili do hôr, Kalište a iné slovenské obce zo vzdoru vypálili, ale režim, ktorý si staval svoje pamätníky až do nebies, si uvedomil, že je ohrozený, jeho sila povoluje, praská, priam padá v základoch.

Žijeme pomerne pohnuté časy. Veci minulosti sa zabúdajú, pravda sa prekrúca, dejiny sa upravujú tak, aby zas z nich vznikla propaganda podporujúca pofidérnu pravdu. Mnohí sú ľahostajní. My dnes na tomto mieste môžeme počuť ticho. V tom tichu, v šume javorov akoby sme počuli ozvenu. Teda ak skutočne chceme počuť vnútorným sluchom, svojím srdcom.

Počuť výkriky tých, čo nezradili svoju vieru, hľadali spravodlivosť. Marasmus doby ich pripravil o život, umlčal ich ústa, telá, zastavil srdcia i dych. Ich výkriky však stále znejú. Sú adresované nám, aby sme opäť nedopustili to, čo sa tu udialo takmer pred 80 rokmi. Aby sme nepustili k vláde zase dajakého „nadčloveka“, ktorý ako šelma zhltnie všetko pekné. My sme svedomím svojej doby. My malí a často bezmenní ľudia. Ale my dokážeme nastaviť zrkadlo dobe, režimu, vrchnosti.

(Z príhovoru na spomienkovom podujatí v Kališti 13. augusta 2022, úprava redakcia.)

Evanjelický farar Daniel Duraj z Hornej Mičinej počas príhovoru v Kališti.

foto: redakcia

Beh oslobodenia

Jaroslav Bulko, predseda ObIV SZPB Žiar nad Hronom

Po dvojročnej prestávke kvôli pandémie sa 29. apríla konal 32. ročník Behu oslobodenia mesta Žiar nad Hronom. Jeho organizátormi bolo mesto, Centrum voľného času (CVČ) a Atletický klub MŠK a štartovalo na ňom 413 pretekárov z materských a základných škôl mesta. Zúčastnili sa aj pretekári z obcí Vyhne a Hodruša-Hámre.

Súťažilo sa v ôsmich kategóriách, zvlášť chlapci a zvlášť dievčatá. Pretekárom prišlo i počasie a tak súťaž v peknom prostredí mestského parku bola pre nich radosťou. Vo všetkých kategóriách boli prví traja ocenení medailou a pohárom, na oslavenia víťazstva dostali sladkosti. Výhercom ceny odovzdávala riaditeľka CVČ Helena Gáfríková.

Aj šport je spôsob, ako mladým ľuďom vštepiť povedomie o našich osloboditeľoch.

foto: autor

Aká budúcnosť čaká Bojovník?

Martin Krno

Predsedníctvo Ústrednej rady SZPB na svojom mimoriadnom zasadnutí v dovolenkovom období schválilo bez väčšej diskusie zväzové vyznamenania, návrh dohody o vzájomnej spolupráci s ministerstvom obrany, ako aj zabezpečenie osláv 78. výročia SNP.

Vedúci mediálneho oddelenia SZPB Braňo Ondruš predložil analýzu vydávania Bojovníka a Ročenky odbojára v nasledujúcom období, keď vláda SR na ich existenciu nevyčlenila ani cent. Ročenka preto tento rok nevyjde a pokiaľ ide o tradičné noviny zväzu, v súčasnom období radikálneho zvyšovania všetkých výrobných nákladov je jeho súčasná cena 44 centov neudržateľná. Z nich si Slovenská pošta za distribúciu účtuje 41 centov a budúci rok to bude určite viac! Z rozporuplnej diskusie vyplynulo viacero

variantov riešenia, od podstatného zvýšenia ceny Bojovníka, cez obmedzenia periodicity na mesačník až po nahradenie jeho printového vydávania iba internetovým. V každom prípade sa posilní elektronická podoba novín. Oblastné výbory majú vytvoriť zoznamy emailových adries členov SZPB pre odber online Bojovníka a navrhnúť vlastného dopisovateľa.

O budúcnosti mediálneho orgánu by v septembri mala definitívne rozhodnúť ÚR SZPB. Podobne ako o výške zjazdovej známky a o tom, či sa má budúci rok v máji za momentálnej ekonomickej chúlостivej situácie 18. zjazd zväzu v Novom Meste nad Váhom uskutočniť jeden alebo dva dni. V rozprave tiež zaznelo, že ak bude naša členská základňa naďalej limitovať ročné členské troma eurami a absurdne iba osem percent členov bude odoberať Bojovník, tak sú dni existencie SZPB spočítané.

Hrdí na povstaleckú tradíciu

Rastislav Beniska

Po vynútenej pandemickej prestávke si Lehota pod Vtáčnikom znovu vo veľkom pripomenula výročie SNP. Amfiteáter Sekaniny sa zaplnil stovkami ľudí z blízkeho i vzdialeného okolia.

Na podujatie zavítali viacerí významní politickí predstavitelia, vrátane predsedu parlamentu Borisa Kollára a podpredsedu strany Smer, poslanca NR SR Richarda Takáča. Predseda ObIV SZPB v Prievidzi Ján Žiak v príhovore zdôraznil, že SNP bolo spontánnym výrazom postoja väčšiny slovenského národa voči nemeckým okupantom, pričom odboj na Slovensku sa tvoril v zložitých politických, národných a sociálnych podmienkach.

Starosta Lehoty pod Vtáčnikom Ján Daňo, ktorý patril medzi hlavných organizátorov

osláv, pre Bojovník vysvetlil, že protifašistická tradícia je v jeho obci hlboko zakorenená. Hrdosť na povstaleckú tradíciu potvrdzovali aj miestni obyvatelia, ktorí si so záujmom prezerali prístupný partizánsky bunker na Sekaninách. Najmladšiu generáciu prilákala aj možnosť chytiť si do ruky historické

zbrane z druhej svetovej vojny.

Bunker a jeho okolie, vrátane partizánskej nemocnice a pamätníka padlým sovietskym partizánom, príkladne roky zveľaďujú členovia miestnej ZO SZPB pod vedením Antona Turčana. Po skončení oficiálnej časti osláv vystúpili populárne skupiny Ploštín Punk a Salko.

Stovky ľudí sledovali v Lehote pod Vtáčnikom aj pietny akt.

foto: autor

Odhalili bustu Mináča

Ladislav Skrak, tajomník Klubu umelcov, spisovateľov a historikov pri ÚR SZPB

Matica slovenská usporiadala odborný seminár o národovcovi, spisovateľovi, publicistovi a bývalom predsedovi MS Vladimírovi Mináčovi 10. augusta, presne v deň jeho nedožitých storočnice. Ešte predpoludním v Aleji dejateľov v Rimavskej Sobote slávnostne odhalili Mináčovu bustu. Podujatie organizovala Matica slovenská a mesto Rimavská Sobota. Medzi rečníkmi a hosťami nechýbal ani Mináčov syn Vladimír.

Okrem predsedu Matice Mariána Gešpera o klenovskom rodákovi prednášali Mgr. Radoslava Žgrada, doc. PaedDr. Pavol Parenička, CSc., doc. PaedDr. Pavol Lomenčík, PhD., PhDr. Lukáš Perný, PhD. a PhDr. Zuzana Pavelcová. Odborný seminár podčiarkol aktivity V. Mináča, ktorými významne garantoval najmä medzinárodnú činnosť MS, ako aj veľkorysý podmienky jej pôsobenia. Ako hosť na seminári vystúpil spisovateľ prof. Jozef Leikert.

Pri odhalení busty predseda nášho Klubu pripomenul mimoriadne hodnoty a význam, ako aj vlastenecký a intelektuálny odkaz osobnosti Vladimíra Mináča za prítomnosti šéfa MS či poslan-

ca NR SR a predsedu Smeru Roberta Fica. Samotné dielo vzniklo na základe výtvarnej štúdie akad. sochára Štefana Pelikána.

SZPB si pripomenie význam a odkaz tejto nezabudnuteľnej a trvale prítomnej osobnosti v našom národnom, kultúrnom, historickom a politickom dianí na protokolárnom podujatí začiatkom septembra v Bratislave spolu s oceňovaním ďalších jubilujúcich osobností post mortem, ako aj žijúcich predstaviteľov nášho umeleckého a spoločenského života.

V rimavskosobotskej Aleji dejateľov pribudla busta Vladimíra Mináča.

foto: MS

Vyznamenania odbojárom a

Branislav Balogh

Dvaja ministri obrany – Peter Gajdoš a Jaroslav Nad’ – na návrh orgánov SZPB ocenili účastníkov odboja a viacerých zaslúžilých členov a funkcionárov zväzu pamätnou medailou k 75. výročiu víťazstva nad fašizmom. Žiaľ, kvôli pandémie sa odovzdávanie vyznamenaní natiahlo na dva roky. Osobnosti SZPB na miestnej a oblastnej úrovni si však zaslúžia, aby sme na nich nezabudli. Bojovník preto prináša krátky prehľad o slávnostných podujatiach, na ktorých si medailu prebrali.

Nitra Slávnostné odovzdávanie sa uskutočnilo počas zhromaždenia pri príležitosti sviatku Dňa víťazstva nad fašizmom pred okresným úradom (OÚ) 5. mája 2022 za účasti primátora Mareka Hattasa a prednostky OÚ Evy Bielik Hajdamárovej odovzdali medaily Martin Jakál a Lubica Fúsková z MO SR. Ocenení boli účastníci národného boja za oslobodenie Rozália Beličinová, Veronika Brišková, Pavel Černák, Michal Labuda, Ludmila Minárová a Tomáš Pavlovič. Za OblV boli prítomní predseda Jozef Havel a Anna Zabáková. foto: MO SR

Nové Mesto nad Váhom Na MsÚ odovzdali medaily 18. mája 2022 priamym účastníkom odboja, resp. ich príbuzným: Jánovi Beňovi, Elene Kovárovej, Emílii Kubišovej, Kataríne Šuranovej, Emílii Valenčíkovej. Za aktívne zachovávanie pamiatky na odboj boli ocenení predseda Oblastného výboru Kamil Krištofik a Jozef Dvorštiak bývalý podpredseda OblV v Novom Meste nad Váhom. foto M. Bartek

Nové Zámky Na slávnostnom odovzdávaní na pôde mestského úradu v Hurbanove 14. apríla 2022 privítal laureátov a hostí z MO SR Lubicu Fúskovú a Richarda Zimányiho primátor Alexander Závodský a predseda OblV Jozef Marunič. Ocenení boli účastníci národného boja za oslobodenie Etela Nagyová, rasovo prenasledovaná (prevzala osobne), Marta Holováčová väznená v KT Osvienčim – Auschwitz (za zosnulú prevzali rodinní príslušníci), Jozef Machálik aktívny účastník odboja (za zosnulého prevzali rodinní príslušníci). Za aktívne zachovávanie pamiatky na odboj bol ocenení člen OblV Alexander Mezei. foto: MsÚ Hurbanovo

Humenné Na odovzdaní ocenenia 7. októbra 2021 sa v priestoroch MsÚ zúčastnil primátor Miloš Meričko, Lubica Fúsková a Richard Zimányi z MO SR a predseda OblV Benjamín Blaha a tajomníčka OblV Gabriela Rosičová.

Medaily boli udelené účastníkom národného boja za oslobodenie: Mária Polláková (prevzala osobne), Mária Cibulášová (nar. 1921, prevzal syn Ján Cibuláš), Mária Cibulášová (nar. 1926, prevzal B. Blaha), Margita Demeterová (prevzal Michal Alušik, SZPB Snina), Gejza Grundza (nar. 1932, prevzal M. Alušik), Gejza Grundza (prevzal M. Alušik), Alžbeta Grundzová (prevzal M. Alušik), Anna Kičiková (prevzala dcéra Emília Čopáková), Anna Petrecká (prevzala dcéra Mária Čornaničová), Štefan Sávka (prevzala dcéra Marta Morochovičová), Ján Seňka (prevzal za Miroslav Latta), Anna Siváková (prevzal B. Blaha), Zdenka Tokárová (prevzal M. Alušik) a Mária Typčuková (prevzal B. Blaha). Za zachovávanie pamiatky na národnooslobodzovací odboj boli ocenení členovia Obl. org SZPB Humenné: Vladimír Cibuláš, Jozef Kociov a Richard Sklár. foto: MsÚ Humenné

Martin V priestoroch MsÚ privítal účastníkov 12. apríla 2022 primátor Ján Danko a predseda OblV SZPB Jozef Petráš. Delegáciu MO SR tvorila Lubica Fúsková a Richard Zimányi. Ocenenie prevzali vojnoví veteráni a ich príbuzní: Ján Balažia, Magdaléna Čuneková (prevzala osobne), Viliam Gross, Zuzana Harmanová, Anna Holigová, Ondrej Kučera, Vladimír Lupták, Margita Nepeľová, Štefan Prevendár. Za dlhoročné zachovávanie pamiatky na národnooslobodzovací boj prevzal medailu aj Jozef Petráš. foto: MsÚ Martin

Lučenec Na mestskom úrade 17. marca 2022 privítal laureátov a hostí z MO SR Lubicu Fúskovú a Richarda Zimányiho viceprimátor Pavol Baculik a členovia zboru pre občianske záležitosti. Ocenenie za vojaka v SNP Pavla Vanča prevzala tajomníčka OblV SZPB Helena Kumštárová a za zosnulú partizánku Oľgu Pisárovú dcéra Oľga Géčová, ktorá je predsedníčkou ZO Breznička. Za zachovávanie pamiatky na odboj boli ocenení: podpredseda ZO Poltár Štefan Repka a Peter Link predseda ZO Mýtna. Zaňho cenu v zastúpení prevzal predseda OblV Jozef Cerovský. foto: MsÚ Lučenec

zaslúžilým aktivistom SZPB

Žiar nad Hronom Na slávnostnom odovzdávaní na pôde mestského úradu v Kremnici 13. apríla 2022 privítal laureátov a hostí z MO SR Lubicu Fúskovú a Richarda Zimányiho primátor Alexander Ferenčík. Pamätné medaily boli udelené priamym účastníkom SNP Valérii Adamovej, Božene Kreihanslovej, Stanislavovi Štamposkému, Františkovi Ťakušovi. Za aktívne zachovávanie pamiatky na odboj ocenili podpredsedu ObLV Lubomíra Janča. Za SZPB boli prítomní predseda ObLV Žiar nad Hronom Jaroslav Bulko a predseda ZO Kremnica Norbert Boldiš.

foto: MsÚ Kremnica

Žilina Na slávnostnom odovzdávaní na radnici 11. apríla 2022 nechýbal primátor Peter Fiabani, predseda ObLV SZPB Juraj Drotár a jeho tajomníčka Lýdia Ovseníková, starosta obce Stráňavy Jozef Papán a pracovníci MsÚ Žilina. Medaily boli udelené partizánovi Martinovi Beháňovi, vojakovi 1. čs. armády v SNP Ondrejovi Kollárikovi, väzňovi KT a vojakovi Júliusovi Majerovi, Dagmar Dvorskej väzenkyni KT. Ocenenie prevzal aj funkcionár SZPB zo Stráňav a dlhoročný sprievodca obecného múzea s expozíciou Malofatranskej operácie 1. čsl. armádneho zboru Kamil Hruška.

foto: MsÚ Žilina

Brezno Slávnostné odovzdávanie 22. septembra 2020 sa uskutočnilo pri príležitosti spoločnej oslavy 140. výročia narodenia M. R. Štefánika a 76. výročia SNP. Pamätné medaily Marián Majer a Martin Jakál odovzdali po pietnom akte s hudbou MO SR vojnovým veteránom: Jozefovi Bakošovi, Klementovi Balcovi, Jozefovi Kubíkovi, Božene Palackovej, Františkovi Tučákovi a Jozefovi Švantnerovi. Nasledovalo vysadenie ruže odrody Generál Štefánik z odrody Brillant vyšľachtenej v roku 1931 svetoznámym českým pestovateľom Janom Böhmom.

foto: MO SR

Poprad Ocenení sa zišli 7. októbra 2021 v zasadacej miestnosti OcÚ v Liptovskej Tepličke za účasti starostu Slavomíra Kopáča (na fotke prvý sprava) a Martina Jakála z MO SR. Pamätnú medailu prevzali osobne vojnoví veteráni a tajomník ObLV Poprad Ján Pavlovčín: (zľava) Júlia Bohunčáková, Marta Knappová, Ján Pavlovčín, dcéra Štefana Lišku, dcéra ocenennej Barbory Sopkovej. V ten istý deň M. Jakál odovzdal medailu aj príbuzným posledného oceneného, Jána Franca. Na ceremoniály nechýbali ani podpredseda ObLV pplk. v. v. Milan Janeček, člen ObLV kpt. v. v. Vladimír Janeček a predseda ZO SZPB Liptovská Teplička Štefan Koreň.

foto: OcÚ L. Teplička

Michalovce V Michalovciach sa odovzdávanie medailí uskutočnilo až dva krát. Najprv 30. augusta 2021 Jaroslav Nad' slávnostne odovzdal medaily počas oslavy SNP pri pamätníku na Bielej hore. Ocenenie získali dlhoroční funkcionári a členovia ObLV Michalovce Boleslav Lešo, Ján Pozník a Emília Šenkeriková (na fotografii). Vzhľadom na účasť na centrálnych oslavách SNP v Banskej Bystrici prevzali Martin Fedorko a predseda ObLV Miroslav Prega medailu z rúk prednostky OÚ Michalovce Jany Margovej na jar 2022.

foto: MO SR

Zvolene Vo Zvolene sa slávnostné odovzdávanie uskutočnilo po pietnom akte v Nemeckej 24. júna 2022. Vyznamenanie bolo udelené vojnovým veteránom Ladislavovi Idesovi a Júliusovi Mihálovi. Minister ocenil aj členov ObLV Bohumila Kosu, Milana Sarvaša a Romana Vištiaka. Medaily odovzdal Marian Majer.

foto: MO SR

Trnava Slávnostné odovzdávanie medailí sa uskutočnilo na pôde Vojenského archívu – centrálnej registratúry Trnava 19. mája 2022. Za účasti predsedu ObLV Jozefa Petráša Richard Zimányi odovzdal medaily neteri vojnového veterána Viktora Chmúru Elene Šottnikovej a funkcionárom ObLV Vladimírovi Kánskemu, Milanovi Holečkovi a Dušanovi Szančíkovi.

foto: autor

Mináčove piliere: láska k S

(Dokončenie zo str. 1)

Mináč nebol uvedomelý komunista od mladíckych čias, ako napríklad Laco Novomeský. S marxistickým učením sa začal cieľavedome oboznamovať až od začiatku 60. rokov, dovtedy o ňom, ako sám priznával, nič nevedel. A hoci v sebe nosil hlboký zmysel pre sociálnu spravodlivosť, jeho tvorivý potenciál i štátnické uvažovanie sa sústreďovalo predovšetkým až výlučne na emancipáciu Slovenska.

Odporca „Slovak štátu“

Napriek tomu a práve preto, ako hovorieval, nikdy nesúhlasil s vojnovým Slovenským štátom „ani vnútorne, ani vonkajškovo“. Pociťoval ho ako nespravodlivosť – už len preto, že musel utekať z Felediniec do Klenovca a z Rímskej Soboty do Tisovca. Zo dňa na deň od neho nová moc žiadala, aby sa vzdal všetkého, čím dovtedy žil: ideálov, idealizmu, aj dôvery v historické osobnosti, ktorú dovtedy pociťoval.

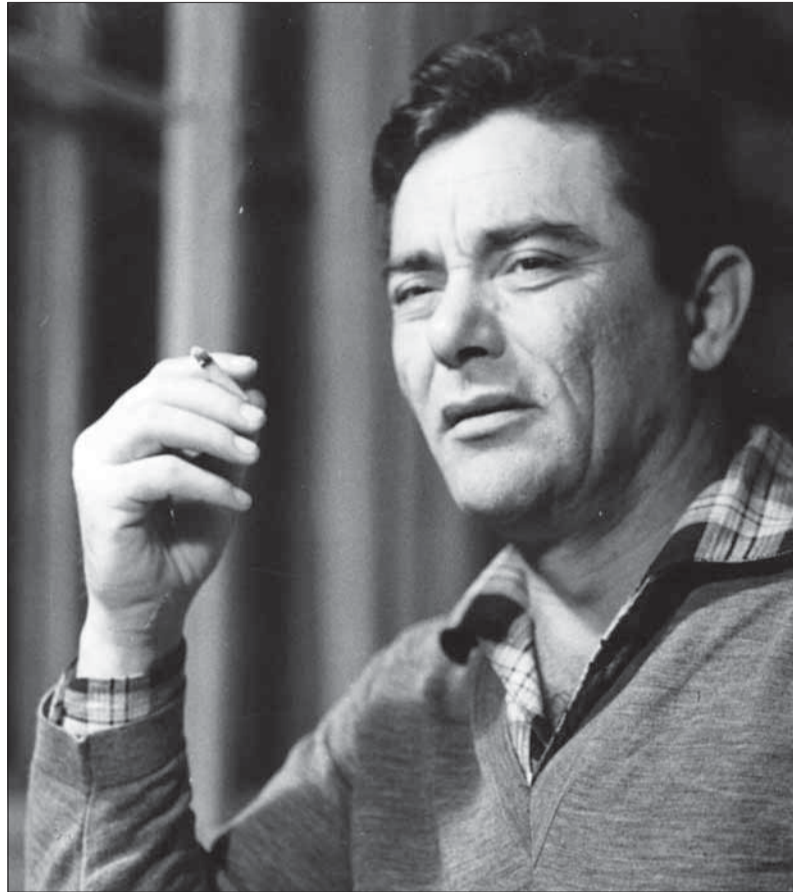
„Slovenský štát nebol kresťanský, ale katolícky,“ protestoval, aby zdôraznil aj svoje protestantské korene. Na druhej strane pripúšťal, že Slovenský štát ho v ničom neobmedzoval, mohol študovať, čo chcel, a nenútil ho ísť na front. „Bolo oveľa lepšie žiť na Slovensku ako v Maďarsku, nehovoriac o Poľsku, Čechách, bývalej Podkarpatskej Rusi alebo o Ukrajine,“ priznával.

Pokus o novú štátnosť

Povstanie pociťoval od začiatku ako „pokús o novú štátnosť“. Samotná skúsenosť vojnovéj Slovenskej republiky mala vplyv aj na politickú prax SNP a Povstanie neumožnilo politicky začleniť Slovensko mechanicky do ČSR.

S prvou manželkou Libušou Mináčovou, významnou novinárkou, v polovici 50. rokov.

Vladimír Mináč s obľúbenou cigaretkou.

„Jednoducho, museli vziať na vedomie nové povedomie na Slovensku a povedomie sa v mase občanov veľmi zmenilo; zmenilo sa smerom k národnému povedomiu, smerom k nároku na vlastnú identitu a na vlastný štát. Povstanie bolo aj prvým pokusom formulovať samostatnosť Slovenska v rámci Česko-slovenskej republiky. Aj dnešné pokusy o štátnosť nemožno zväzovať s nesamostatným slovenským štátom, ktorý bol naozaj štátom protektorátnym, nad ktorým držal ochrannú ruku protektor a ten protektor sa ešte k tomu volal Adolf Hitler; treba ju odvodzovať od samostatných rozhodnutí slovenskej politickej reprezentácie,“ vášnivo zdôrazňoval.

Prekliatie aj výzva do budúcnosti

Mladý študent Povstanie očakával, vedel o jeho pripravách, preto pre neho nebol problém rozhodnúť sa. Ako typický intelektuál však uvažoval aj o tom, ako by sa správal, keby nežil na území, na ktorom vypuklo SNP. Zvlášť proti srsti mu boli tvrdé postupy proti tým spisovateľom, ktorí podpísali manifest proti Povstaniu. Pripadali mu občas až nezmyselne kruté.

Existujú ľudia, ktorí nie sú schopní prekonať svoju slabosť alebo strach, ktorí nikdy nepoznali cestu osobnej vzbury. Mináč mal pre nich zvláštne pochopenie... Na druhej strane sa ako aktívny účastník SNP dokázal pozrieť naň kriticky, s nadhľadom a bez zbytočného páťosu.

Za jeho najdôležitejšie svedectvo v tomto zmysle považujem nasledujúce myšlienky: „Dostať sa na povstalecké územie si nevyžadovalo veľa odvahy; odvaha sa začínala počas Povstania: v trvaní a vytrvaní. Povstanie samo seba zdecimovalo po ústupe do hôr; do hôr ustúpila iba ak tretina povstalcov a dve tretiny sa prikryli slamou alebo zemiakmi, a tak pretrvali. Na našom veľkorysom pokuse chýbala práve vytrvalosť, a to vytrvalosť vojaka.“

Už Alexander Matuška vyčítal Slovákom to, čo nazval „trochárstvo“, nedôslednosť. Spolu s Mináčovou výhradou voči nášmu nedostatku vytrvalosti je to kľúčový pojem filozofie našich dejín, naše historické prekliatie i výzva do budúcnosti.

V Povstaní sa nekádrovalo

Mináč rovnako tvrdí, že počas SNP (aspoň zo začiatku) nik ne-

kádroval, kto je vojak a kto partizán. „To všetko sú voloviny,“ komentoval takéto rozdeľovanie znechutene. „V Povstaní boli takéto vyhranené strety iba na najvyššej úrovni, nie dolu.“ Študentská čata, do ktorej ho zaradili, mala tri družstvá. On sám bol veliteľom jedného z nich a bol hrdý na to, že mal na starosti guľomet.

Jeho čata bránila Klenovec, až pokiaľ sa neobjavila nemecká obrnená kolóna. Potom ich „klenovské tetky“ uprosili, aby neznížili ich dedinu, tak ustúpili do hôr. Vzali si osem dobre vyškolených volov, múku a inú poživinu, ktorá im pomohla v ťažkých podmienkach prežiť.

Často sa presúvali, utekali v noci, dažďa a zúfalstve, ale skutočné problémy sa pre neho začali až v zime, keď si k ohníku zohnal zopár dievčat, piekli si slaninku, zemiaky, niečo popili a Mináč, ktorému milostné pletky nikdy neboli cudzie, sa chcel trochu povyťahovať. „Frajersky som krútil na prste svoj služobný revolver; žiaľ, bol odistený, narazil mi lúčik na prst a prestrelil som si nohu.“

Najväčšia dráma spisovateľovho života

Touto hlúpu nehodou sa pre neho odštartovala najväčšia dráma jeho života. Bol to niekedy medzi Vianocami a Novým rokom, v horách panovala treskúca zima, snehu až po pás. Mináč musel veľmi strastiplne znášať do dediny, potreboval pomoc. Lekár ho ošetril, zopár dní sa u neho skrýval, ale na Silvestra obklúčil Klenovec pluk SS.

Uniknúť sa nedalo a tých, čo sa o to pokúsili, zastreli. Nemci ženy nahnali do kostola, chlapcov do krčmy (tak, ako to robili vždy a všade), a tam ich začali (podľa

Pamätná tabuľa na rodnom dome

slov Mináča) triediť ako fazuľu: kto prežije a koho na mieste poravia. Vyberal ich miestny zradca pod krycím menom kapitán Antek. Mináč bol medzi tridsiatimi, ktorých na mieste nezabili.

„Bola to noc, keď som sa dotkol smrti nie ako náhody, ale ako niečoho neodvratného a konkrétneho... kľučali sme traja na kolienách opretí o stenu, uprostred bol neznámy vojak, poranený na viacerých miestach, krvácal celú noc, ale nezomrel...“ spomínal si s trpkosťou spisovateľ.

Antek hral dvojité úlohy, no Mináč ani na chvíľu nezapochyboval, že sa na neho nemôže spoliehať. Keď sa na niekoho nahneval, ako napríklad na horára Reptiša zo Sinca (mal za manželku jeho sesternicu Maňu), na mieste, pred jeho očami, ho zastreli. Ešte na Mináča stačil zakričať, aby pamätal na jeho dvoch synov...

Na každom kroku číhala smrť

K tridsiatim ľuďom z Klenovca pridali ďalších dvadsať z vrchov a spolu ich odviekli najprv do Hnúšťa a odtiaľ do Banskej Bystrice. Spolu s Mináčom odviekli aj jeho otca, matku a 11-ročnú sestru. Jeho otca pustili v Trenčíne, matku so sestrou v Nitre – prihovril sa za nich manažér z fabriky Tomáša Baťu. Vladimír putoval z nitrianskeho väzenia priamo do koncentračného tábora Mauthausen.

O tom, že tú cestu vôbec prežil, hovoril ako o obrovskom šťastí. Na každom kroku číhala smrť. Keď ich viezli z Bystrice do Nitry, zastali v Kremničke. Ale pec bola vtedy plná. „V ten deň si už odstrieli svoje,“ povedal s úľavou. O tom,

Titulná strana Mináčovej knihy Smrť chodí po horách, Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry 1961.

Slovensku a antifašizmus

Vladimír Mináč v Klenovci.

čo sa dialo, neskôr, nechcel rozprávať. Nedostal to z neho ani jeho blízky priateľ Peter Holka.

Koncentrák – bôľ nad smrťou

„Ja ten koncentrák stále ešte nemôžem spomínať, proste, nestrovil som ho,“ ospravedlňoval sa. „Vždy som sa vyhýbal myslieť naň, aby som si zachoval nejakú ľudskú tvár, nejakú ľudskú spôsobilosť, aby som nespomínal na ľudskú zvlčilosť, aby som sa nestal nepriateľom ľudstva, aby som si neuvedomoval stále to, s čím sa nedá žiť,“ hovorieval s takou skrivenou tvárou od bolesti, až ste ju pocítovali fyzicky.

Nevyrovnal sa s tým do konca života. Ani v jeho prozaických prácach nenájdete významnejšie miesta, kde by sa o tejto životnej skúsenosti zmiňoval. Vždy som rozmýšľal nad tým, aké ľudské poníženie tam musel prežiť, či ho zo seba nemôže zmyť alebo má dokonca pocit viny.

Zlopestné schodisko v Mauthausene

Párkrát som sa z neho pokúšal niečo vytiahnuť aj ja, no vždy odpovedal len úsečne a nechotne. Preto som sám navštívil Mauthausen, aby som videl, aby som pochopil a aby som sa ho nepýtal hlúpo.

Viem, že istý čas pálil mŕtve telá v peci krematória. V pozostatkoch ľudí nahádzaných na kopu neraz spoznával známych i blízkych, nevedel v sebe spracovať toľké ľudské poníženie a nikdy sa nezbavil tejto nočnej mory. Potom nosil podvyživený a chorý z blízkeho kameňolomu ťažké 50-kilogramové balvany po strmom schodisku, ktoré dostalo prezývku „schody smrti“.

Cesta smrti do Dachau

Videl som ich na vlastné oči a nechápal som. Mal tie schody spočítané. Bolo ich 186. Ak niekto spadol, buď ho zastrelili, alebo so sebou strhol ďalších

pod ním. Niekoľko mesiacov sa koncentroval na to, aby sa sústredil, ako správne klásť nohy pred seba a nestratiť rovnováhu. Nič viac.

V Mauthausene zavraždili stotisíc ľudí, ale Mináč prežil. Tým sa však jeho útrapy neskončili. Z Mauthausenu ho hnali na cestu smrti do Dachau, ktorá trvala štyri dni a štyri noci. Bol úplne vyčerpaný, pamätal si len, že stáli v dobytčáku nalepení jeden na druhom bez vody, jedla, bez akýchkoľvek základných potrieb. Došlo tam k niekoľkým prípadom ľudozrúctva na ľudoch, ktorí už nevládali a odpadli.

V Dachau sa zhromažďovala antifacistická elita. Vznikli tam publicistu Ferdinanda Peroutku, maliara a spisovateľa Josefa Čapka, kardinála Josefa Berana, ale aj guverniera Slovenskej národnej banky Imricha Karvaša či spoluzakladateľa Česko-Slovenska a významného sociálnodemokratického politika Ivana Markoviča, ktorý neskôr zahynul v Buchenwalde.

Tu sa Mináč dožil konca vojny. „Oslobodil ma texaský jazdecký pluk armády generála Pattona,“ spomínal s vďačnosťou, hrdosťou i pohnutím v hrdle. Na Američanov nikdy nenadával. Keď sa vrátil domov, vážil 40 kíl a mama ho niekoľko mesiacov dávala dokopy...

Odpor k ľudáctvu

Vladimír Mináč si celý život dával pozor, aby sa nedotkol takých spomienok, ktoré by ho mohli viesť k nenávisti. Vždy si ich strážil a najmä na všetko, čo súviselo s koncentračnými tábormi. Preto mal radšej Dostojevského ako Tolstého, lebo mal pocit, že mu viac rozumie, že rozumie poníženým, urazeným, ukričdeným a biednym. Preto vnímal 50. roky ako pohyblivé piesky, ako dozvuky vojny, preto

Vladimír Mináč pri otvorení tretieho sídla Matice slovenskej v Martine.

cítil vari skôr ako ostatní s'ahovanie slučky na hrdle. A preto sa naučil ako latku nielen preskočiť, ale aj podliezť, obísť a v každom prípade prežiť. Súdiť takýchto ľudí má právo len ten, kto prešiel ten kus cesty v ich topánkach.

A ešte jedna vec sa mi vidí v tejto súvislosti obzvlášť dôležitá: Mináčov odpor k ľudáctvu. Kadejaký „pusipajtas“ súčasnej moci so samozvaným právom kádrovať si dnes myslí, že tohto giganta slovenskej kultúry pozná a že ho môže osočovať ako nacionalistu. Je to veľká urážka, pretože Mináč bol v prvom rade exkluzívne vzdelaným národovcom, predstaviteľom neexistujúcej elity, ktorá by mala byť samozrejماً, keby na ňu ostatní dosiahli.

Rozlišoval, kto je vlastenec a kto fašista

Jeho kritické vlastenectvo, také podobné Štúrovmu, ktoré vedelo aj poriadne pokarhať, ak bolo za čo, vnašalo do nášho národného vývinu hlas starozákonného proroka. Ale nič mu nebolo viac cudzie

ako príklon k extrémnej pravici.

Mináč si mnohých pohneval už ako predseda Matice slovenskej, keď vyhlásil, že nedopustí, aby ľudák prekročil jej prah. Preto bol taký rezervovaný jeho vzťah k zámorskej emigrácii, lebo on veľmi dobre vedel rozlíšiť, kto je vlastenec a kto fašista.

Odmietal primitívny nacionalizmus

Po prevrate ho čoraz viac znepokojoval rastúci pravicový extrémizmus a neoludácke tendencie. Vyjadril sa k tomu veľmi jasne v zbierke esejí *Sub tegmine* z roku 1992:

„Ani za najtuhšieho centralizmu som sa nebál o osud svojej krajiny a svojho národa: národ bol na tichom, ale vytrvalom vzostupe. Teraz sa bojím, extrémny nacionalizmus sa z okrajov národnej skutočnosti pomaly, no isto presúva k prameňom jeho budúcnosti, k mládeži, a keďže slovenská mládež bude sociálne dvojnásobne postihnutá, bude hľadať východiská lacné a rých-

le. Primitívny nacionalizmus je pre národ samovražedný, dostáva sa do konfliktu, neraz ozbrojeného, s inými primitívnymi nacionalizmami: ale najhoršie je to, že z celého národa robí zbor vrieskajúcich primitívov, že sa striasa svojich vnútorných hodnôt, že popiera svoj vývin a svoju kultúru. Desaťročia som sa snažil vydobýť zo slovenskej skutočnosti, zo slovenských dejín, osobností, činov, dôvody na národné sebavedomie. Ak toto má byť výsledok, premárnil som život.“

Je to jeden z najdôležitejších duchovných odkazov tohto génia. Vladimír Mináč nebol bezbrehým oportunistom, bol mužom pevných morálnych postojov a jeho hodnotový svet lemovali dva pevné piliere: láska k Slovensku a antifašizmus. Z týchto princípov nikdy neuhol, celý život ich rozvíjal svojim jazykom, intelektom i múdrosťou, a za toto si ho vážim, za toto tvorivé budovanie slovenskej identity sa nielen v mojich očiach stal nesmrteľným. (Medzititulky Bojovník)

Mináč (vľavo) na predvolebnom mítingu KSS-SDĽ začiatkom 90. rokov. Vpravo Gabriela Rothmayerová a Peter Weiss.

Vladimír Mináč získal stredné vzdelanie na gymnáziu v Rimavskej Sobote a Tisovci. Po maturite študoval slovenčinu a nemčinu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Keď sa po vojne vrátil z koncentračného tábora v Dachau, pracoval v armádnom časopise *Bojovník*. V roku 1949 sa stal tajomníkom slovenskej sekcie Zväzu čs. spisovateľov a zároveň redaktorom *Kultúrneho života*.

Začas zastával funkciu vedúceho scenáristického oddelenia Čs. filmu. Bol autorom scenárov viacerých filmov, napr. *Kapitán Dabač*. Neskôr sa vrátil do *Kultúrneho života* ako šéfredaktor, potom viedol redakciu *Slovenských pohľadov*. V rokoch 1956 až 1974 sa profesionálne venoval literárnej tvorbe. Medzi jeho najznámejšie prozaické diela patrí román z obdobia SNP *Smrť chodí po horách* a trilógia *Generácia (Dlhý čas čakania, Živí a mŕtvi, Zvony zvonja na deň)*.

V 70. rokoch sa začal venovať esejistickej tvorbe venovanej najmä slovenským dejinám. V esejí *Povstanie* (1974) napísal, že celonárodným povstaním „uskutočnil slovenský národ svoj najväčší, najvýznamnejší historický čin“. V roku 1975 mu udelili titul *národný umelec*.

V rokoch 1974 až 1990 pôsobil ako predseda Matice slovenskej. V období 1968–1989 bol členom ÚV KSC, od roku 1971 poslancom SNR, v rokoch 1990 až 1992 poslancom Federálneho zhromaždenia za KSS/SDĽ. Zomrel 25. októbra 1996 v Bratislave. (ao)

Seredčania prispeli k porážke fašizmu

Ondrej Urban, Zväz vojakov SR Sered'

Sered' sa už pred Povstaním stala jedným z centier odboja na západnom Slovensku. František Kubač (v rokoch 1950–1958 predseda SNR) tu s Jakubom Obuchom vydával ilegálny časopis Hlas dediny. V hostinci u Jozefa Horvátha sa schádzali miestni komunisti klobučník Rudolf Chmelár, František Dúbravský a Jozef Ivinger. Rádioamatér Ján Gál tu prevádzkoval vysielačku, ktorou sprostredkoval predstaviteľom KSS spojenie s vedením KSČ v Moskve.

Cez Sered' viedla prevodová cesta pripravená odbojovou organizáciou Obrana národa pre vojakov z Čiech a Moravy, ktorí chceli vstúpiť do čs. zahraničných jednotiek. Pobyt utečencov v meste zabezpečovala trafikantka Ružena Urbánková s dcérou Martou. Do Galanty ich prevážal jej manžel Ján Urbánek v nákladných vlakoch, alebo prechádzali pešo v sprievode Terézie Šípošovej, Jána Fuzeka, Jána Repku i ďalších.

Prevodová cesta do a z Maďarska

Vlastislav Rambousek previedol napr. do Maďarska poručíka jazdectva Rudolfa Hojtaša a nadporučíka let. Jindřicha Křepela, ktorý 24. apríla 1943 zahynul ako príslušník 6. operačnej výcvikovej jednotky RAF pri havárii bombardovacieho lietadla Wellington.

U pekára Vojtecha Stoklasa, Emanuela Škapu a u Vlastislava a Ľudmily Rambousekovcov sa ukrývali francúzski vojnoví zajatci po úteku z tábora pri Balatone, aby sa pod velením kapitána Georges Barazera de Lannurien mohli pripojiť k partizánom v Kantorskej doline vo Veľkej Fatre. Do ich prepravy z Maďarska na Slovensko sa od mája 1944 zapojili manželka Rambousekovci, Rudolf Áč, Štefan Štibrányi a Štefan Zavadil v spolupráci s Ľudmilou Zajícovou z Trnavy a „Bielou pani“ Františkou Hrubíškovou z Bratislavy.

Do Povstania

Ilegálne odbojové bunky vznikali aj v židovskom pracovnom tábore. Skupinu pod názvom Kolektív viedol Karol Neufeld (Akiva Nir) s Gabrielom Halmošom zo skautskej organizácie Hašomer Hacair (Mladý strážca) a s Moše Starkom zo športového

združenia Makabi Hacair (Mladý Makabejec).

Už v deň vypuknutia Povstania popoludní skupina miestnych antifašistov, ktorú tvorili spomínaní Rambousek, Stoklas a Chmelár, František Remenár, technický úradník českého pôvodu Bureš a žandársky strážmajster Štefan Kunštek, vyhlásila v mene Revolučného národného výboru v miestnom rozhlase mobilizačnú výzvu, na ktorú reagovalo asi 200 mužov.

Npor. jazd. Ladislav Donoval (prvý zľava) ako príslušník Zaist'ovacej divízie v Žitomirskej oblasti na Ukrajina v lete 1942. foto: archív VHM

Vojenská posádka sa nepridala

Veliteľ malej, asi 60-člennej, vojenskej posádky v Seredi nadporučík jazdectva Ladislav Donoval však v mestskom rozhlase správu o mobilizácii poprel a trval na tom, že zbrane vydá, iba ak dostane písomný rozkaz. Na telefonické výzvy z Trnavy, aby sa s posádkou pridal k SNP, odpovedal, že zostáva v Seredi a ak proti nemu pošlú nejakú jednotku, je pripravený začať paľbu. A tak činnosť povstalcov v Seredi nepokračovala.

Viacerí miestni iniciátori SNP, ako Karol Bucko, Teodor Ševček, Štefan Štibrányi, Ján Sekeř a Vojtech Stoklas, odišli na druhý deň do Trnavy, aby sa pripojili k tamojšej vojenskej posád-

ke. Mesto však už obsadili Nemci, a tak sa vydali do Banskej Bystrice na vlastnú päsť, alebo sa vrátili domov. Po obsadení Serede okupačnými vojskami väčšinu z nich na základe udania zatkli a zahynuli v koncentračnom tábore Sachsenhausen.

Esesáci zo Schillu

Donovala, napriek jeho konaniu pri vyhlásení SNP nemusíme hodnotiť ako presvedčeného prívrženca ľudáckeho režimu. Počas nasadenia proti ZSSR sa dostal 2. augusta 1942 ako veliteľ eskadrony jazdeckého priezvedného oddielu Zaist'ovacej divízie v Bielorusku do sporu s npor. Ladislavom Kleinerom zo 102. pešieho pluku, keď chcel zabrániť vraždeniu civilných obyvateľov v obci Maloduš slovenskými vojakmi. Kle-

inerta v decembri 1947 odsúdili za vojnové zločiny a popravili.

Svoje počínanie na začiatku SNP Donoval zdôvodňoval po vojne tak, že nebol do priprav Povstania zasvätený. Posledný rozkaz, ktorý dovtedy dostal od pplk. Jána Goliana, podľa neho znel, že má zostať v Seredi a hlásiť železničné transporty nemeckých a maďarských vojsk smerom do Galanty. Na druhý deň mu Golian nariadil zabezpečiť pokoj v meste a pripraviť sa na krytie presunu bratislavskej posádky smerom do centra Povstania. Ten sa však neuskutočnil, lebo ju 1. septembra večer odzbrojili Nemci.

Seredskú posádku 31. augusta na základe žiadosti vedúceho notára posilnili 139-členou rotou vojenských akademikov z hlavného mesta, o dva dni ju bez boja odzbrojili jednotky údernej skupiny SS Schill. V meste potom zostala četa Hradischko pod velením SS-sturmführera Jochena Polleho, aby strážila zaistený materiál v doplnovacom sklade jazdeckého priezvedného oddielu I.

Žandári sa pripojili

Na rozdiel od vojenskej posádky seredskí žandári sa k SNP pripojili. Asi tridsiati pod vedením svojho veliteľa Juraja Országha a žandárskeho veliteľa

František Kubač pri prejave 2. júla 1951.

tábora Jozefa Juraja Matuščina odišli na povstalecké územie.

Hneď po vypuknutí Povstania otvorili na rozkaz okresného žandárskeho veliteľstva v Trnave brány seredského pracovného tábora a jeho veliteľ vydal bojaschopným Židom zbrane. Tí z nich, ktorí sa organizovali v odbojových bunkách Kolektív, sa pripojili k partizánskemu oddielu kapitána Belova I. čs. partizánskej brigády J.V. Stalina. Okrem nich odišlo do Povstania s trnavskou posádkou viacero Seredčanov, ktorí práve vykonávali vojenskú službu v Trnave.

Nemci obnovili pri kasárňach činnosť zberného tábora, kde sústreďovali už nielen Židov, ale aj účastníkov odboja a SNP. (Jeden z nich Dalimír Žarnovický vo veku 21 rokov podľahol mučeniu a v Seredi má spoločný hrob s neznámym 15-ročným partizánom.)

Do mesta prišlo 12. septembra 33 príslušníkov SS z Einsatzgruppe H, ktorých ubytovali v kaštieli. Koncom septembra za veliteľa tábora vymenovali SS-hauptsturmführera Aloisa Brunera. S jeho príchodom sa začal masový odsun väzňov do nacistických koncentračných táborov.

Pamätníky

Ladislav Donoval odišiel v septembri 1944 k príbuzným na Ky-

suce, kde nadviazal spojenie so sovietskymi výsadbami zo skupiny Za vlast' pod velením Michaila Jakovleviča Savelieva. Dostal od nich pokyn, aby zostal v aktívnej vojenskej službe s cieľom získať informácie a zbrane.

Až do oslobodenia pracoval na ministerstve národnej obrany ako referent. V máji 1945 vstúpil do Čs. armády, v nasledujúcom roku sa zúčastnil na bojoch proti banderovcom. Po odchode do civilu pôsobil v riadiacich funkciách v drevospracujúcom priemysle.

Do priestorov bývalého pracovného a koncentračného tábora, ktorým cez vojnu prešlo okolo 16-tisíc Židov (zväčša na istú smrť), sa po vojne vrátili ženisti Čs. armády. Od roku 2015 funguje v časti zachovaných pôvodných barakov moderné Múzeum holokaustu.

Pamätná tabuľa na budove Mestského úradu v Seredi, odhalená v roku 1964, uvádza mená 16 Seredčanov, ktorí v Povstaní obetovali svoje životy. Ďalších desať mien pripomína pomník padlým hrdinom SNP v Šintave z roku 1946. V roku 1994 navštívili mesto pri príležitosti 50. výročia SNP jeho francúzski účastníci a uctili si pamiatku spolubojovníkov pri novom pomníku v seredskom parku.

Ľudmila a Vlastislav Rambousekovci v roku 1971.

Pomník SNP v parku v Šintave.

Oslava narodenia M. R. Štefánika

Branislav Balogh

Vo štvrtok 21. júla si Slovensko pripomenulo výročie narodenia významného štátnika, dôstojníka a vedca Milana Rastislava Štefánika. V jeho rodných Košariskách sa uskutočnilo dôstojné spomienkové podujatie za účasti veteránov 2. svetovej vojny. Čestný prvý veniec položili účastníci národno-oslobodzovacieho boja člen predsedníctva ÚR SZPB Karol Kuna a Branislav Tvarožek, posledný žijúci člen Vysokškolského strážneho oddielu strážiaceho generálov Rudolfa Viesta a Jána Goliana.

Karol Kuna o Štefánikovi povedal, že „bol géniom svojej doby, po odbornej a aj po politickej stránke. Pre dnešok je vzorom človeka, ktorý sa napriek chatrnému zdraviu vedel presadiť. Zaslúži si našu vďaku, za organizovanie légii v Rusku, v Taliansku a aj za aktivitu na Juhoslovanskom fronte. Pri-

zeň francúzskych politických špičiek využil na sprostredkovanie kontaktov pre našich politikov. Svoj um využil aj pri úspešnej evakuácii našich občanov zo Sovietskeho Ruska.“

Branislav Tvarožek k tomu dodal: „Keby nebolo Štefánika, zrejme sa tak ľahko nerozpadne monarchia a nevznik-

ne Česko-slovenská republika. Jeho význam je práve v onom majstrovstve spájať rôzne tábory a diplomaticky zdôvodniť vznik nového štátu. Dnes mnoho z nás zabúda, že bez ČSR by sme pravdepodobne neboli moderným, hrdým a samostatným národom v Európe. Mrzí ma, ak sa pre rôzne dôvody v národe, či v školstve znižuje význam medzivojnového obdobia pre budovanie mladej slovenskej inteligencie a modernej štátnosti.“

Na podujatí sa o. i. zúčastnili aj štátny tajomník ministerstva obrany Marián Majer, štátny tajomník ministerstva kultúry Radoslav Kutaš, či náčelník generálneho štábu Daniel Zmeko. Zároveň sa uskutočnil dru-

Marián Majer v rozhovore s Karolom Kunom.

foto: MO SR

hý ročník trojdňového festivalu kultúry, športu, turistiky, besied, a vzdelávania v Brezovej pod Bradlom Štefánikove dni. V nedeľu 24. júla zorganiz-

ovala Spoločnosť M. R. Štefánika Medzinárodný pochod k pocte M. R. Štefánika so štartom na námestí v Brezovej pod Bradlom.

Pamätník znovu terčom vandalov

Ján Rohár

Pamätník vojakov Sovietskej armády v Košiciach je dlhodobo terčom rozličných skupín snažiacich sa pošpieniť odkaz osloboditeľov. Žiaľ, nedávno došlo k ďalšiemu vandalskému útoku.

V noci z 22. na 23. júla neznámy páchatel na schody a chodník medzi mo-

hylami pomníka a tiež na informačnú tabulu nastriekal červenou farbou rôzne nápisy ako „Slovensko patrí Slovákom, nie Rusom“ alebo „Dost' bolo Rusov, ruská okupácia 68“. Prípado- m sa zaoberá polícia, ktorá vedie trestné stíhanie pre poškodenie cudzej veci. Ide o národnú pamiatku zapísanú v Ústrednom zozname pamiatkového fondu.

Tento trestný čin rozhodne odsúdila predsedníčka ObV SZPB v Košiciach Monika Gergelová. Pripomenula, že nejde o prvý útok na pamätník: „Námestie osloboditeľov Košice je prejavom úcty voči našim osloboditeľom a či sa to niekomu páči alebo nie, je to zásluhou Sovietskej armády.“

Náš zväz už v minulosti vydal ostré vyhlásenia odsudzujúce nový trend poškodenia pomníkov osloboditeľov. Útočníci zneužívajú súčasnú me-

dzinárnu situáciu a prenášajú svoju nenávisť na verejné miesta, poškodzujú a zneuctujú pamiatku tých, ktorých by sme si mali vážiť. V radoch Červej armády bojovali vojaci viacerých národností, bok po boku, Rusi s Ukrajincami, Bielorusmi, Kazachmi, Arménmi, Gruzincami a ďalšími. Nikdy nebudeme akceptovať, aby niektorí ľudia zneužívajúci tragédiu na Ukrajine beztriestne poškodzovali kultúrne pamiatky.

Uctenie si osloboditeľov

Aj michalovskí odbojári si víťazstvo nad fašizmom uctili na pietnom akte, ktorý 6. mája zorganizoval náš ObV SZPB. Jeho predseda Miroslav Prega pri pamätníku pochovaných vojakov ČA na Hrádku zvýraznil význam Dňa víťazstva a nádej, že ťažko vybojovaný mier pretrvá, hoci nemohol nespomenúť konflikt na Ukrajine.

Delegácia štátnej správy na čele s prednostom OÚ v Sobranciach Mariánom Škirdom položila veniec v ukrajinských farbách a v príhovore sa poďakovala ukrajinským osloboditeľom... foto: autor

K dôstojnému priebehu prispela prítomnosť zástupcov mesta Michalovce Jozefa Sokologorského a Janky Cibereovej, predstaviteľov štátnych a neštátnych inštitúcií, ako aj vojakov 22. mechanizovaného práporu Michalovce.

Pietne akty sa uskutočnili aj v mestách Sobrance, Strážske a Veľké Kapušany a obciach okresov Michalovce a Sobrance. V Sobranciach jeden aktivista vo farbách ukrajinskej vlajky narušil príhovor predsedu tamojšej ZO SZPB Mariána Lukáča. V ruke držal tabuľku s prečiarknutým hákovým krížom a kosákom s kladivom s nápisom § 422. Po upokojení tohto vášnivého prejavu sa pietny akt ukončil potleskom pre všetkých za účasť. (ml)

Zemplínčania v Háji Nicovô

Marián Lukáč, tajomník ObV SZPB Michalovce

Členovia SZPB z michalovskej oblasti a ich sympatizanti 8. mája 2022 navštívili pamätník padlých vojakov 1. čsl. armádneho zboru v ZSSR arm. gen. Ludvíka Svobodu v Háji Nicovô v Liptovskom Mikuláši. Pochovaných je tam 1361 Čechov a Slovákov.

Históriu miestnych bojov priblížil 45 účastníkom predseda ObV SZPB Miroslav Prega. Osobne sa na nich zúčastnil aj jeho dlhoročný predchodca pán Magura i otec autora článku. Všetci si odniesli silný záži-

Účastníci zájazdu zo Zemplína v Háji Nicovô. foto: autor

tok nielen z prehliadky cintorína, ktorý bol opravený v roku 2021, ale aj námestia a historických bu-

dov v Liptovskom Mikuláši, ktorí viacerí navštívili prvýkrát.

Výlet sa uskutočnil vďaka fi-

Telgárt 44

rekonštrukcie udalosti SNP 1944
Telgárt - areál za kultúrnym domom
10. september 2022

Program od 10.00 hod...
▶ prezentácia historickej techniky
▶ výstava dobových uniforiem
▶ rekonštrukcia bojov o 14.00 hod
▶ krst novej knihy M. Maniaka
▶ sprievodný kultúrny program

Carpathia
S FINANČNOU PODPOROU
BAŇSKOBYSTRICKÉHO
SAMOSPRÁVNÉHO KRAJA

nančnej podpore, schválenej našim mestským zastupiteľstvom a potešilo nás, že sme v tú nedeľu na tomto pietnom mieste videli veľa domácich, ale aj návštevníkov z iných kútov Slovenska. Chápeme to ako vyjadrenie úcty k našim osloboditeľom aj v čase, kedy je boj proti

fašizmu stále aktuálny a so znepokojením sa musíme pozerat' na bratovražedný boj na Ukrajine. Sme presvedčení, že v Háji Nicovô by sa mali celoslovenské oslavy oslobodenia organizovať častejšie aj za účasti najvyšších predstaviteľov Slovenskej republiky.

- **Banská Bystrica:** Mária Valachová 83, Jozef Tokár 81, Ján Šemetka 81 a Vladimír Strmeň 94 rokov.
- **Bernolákovo:** Ľubica Kramarová 75 a Ľudmila Biskupičová 83 rokov.
- **Bojnice:** Ján Hudec 80, Dušan Prievalský 70 a Miroslav Cvačinger 70 rokov.
- **Bratislava:** Helena Hrinkaničová 84 rokov.
- **Čaňa:** Mária Ujjobagyiová 75, Štefan Magyar 81 a Matúš Petruš 40 rokov.
- **České Brezovo:** Vladimír Jahodník 50 rokov.
- **Cinobaňa:** Helena Činčurová 70 a RNDr. Stanislav Čop 60 rokov.
- **Družstevná pri Hornáde:** Alžbeta Daduľáková 97 rokov.
- **Egreš:** Juraj Šimko 80 rokov.

- **Galanta:** Juraj Stern 65 rokov.
- **Hnúšťa:** Rozália Migaľová 81 rokov.
- **Horná Mičiná:** Viliam Lenár 80 rokov.
- **Horovce:** Anna Lešková 70 rokov.
- **Hostie:** Ing. Miroslav Krajčo 60 a Paulína Magušinová 80 rokov.
- **Hrušov:** Mária Kamasová 80 a Anna Sásová 65 rokov.
- **Kobeliarovo:** Ján Hlaváč 85 a Milan Kolesár 75 rokov.
- **Kokava nad Rimavicou:** Bc. Jana Krotáková 65 rokov.
- **Kordíky:** Ján Bireš 70 rokov.
- **Košice:** JUDr. Margita Grunwaldová 87, Mária Zelinová 81, Kristián Marčou 30, Estera Cubíková 81, Bc. Alena Berežná 45 a Ladislav Gergeč 70 rokov.
- **Kráľovský Chlmec:** Jozef

- Boršoš 60 a Tomáš Mittelman 75 rokov.
- **Lehota pod Vtáčnikom:** Anton Mujkoš 75 rokov.
- **Liptovský Mikuláš:** Mária Chrapčiaková 92, Milina Kormaňáková 84, Janka Šulcová 75 a Zuzana Hrušková 82 rokov.
- **Ľubela:** Mgr. Mária Kubíková 70 rokov.
- **Ľubietová:** Mária Vidova 60 a Helena Muránska 70 rokov.
- **Lučenec:** Estera Cubíková 81 rokov.
- **Martin:** Ján Holiga 75 rokov.
- **Miezgovce:** Gejza Harinek 70 a Juraj Trgyňa 60 rokov.
- **Michalany:** Martin Lazar 75 rokov.
- **Michalovce:** Ján Saxun 90, Ružena Jenčíková 81, Zuzana Pallaiová 85 a Miroslav Kolesár 70 rokov.
- **Mýtka:** Mária Bradová 91 rokov.
- **Nižný Žipov:** Milan Macko 65 rokov.
- **Novosad:** Tomáš Kišš 30 a Bc. Michal Petrus 45 rokov.
- **Nový Svet:** Dr. Ing. Štefan Hrubý 75 rokov.

- **Ostrý Grúň:** Mária Michalová 75 rokov.
- **Petrovce pri Laborci:** Milan Gajdoš 65 rokov.
- **Pliešovce:** Mgr. Mária Rausová 70 rokov.
- **Poniky:** Mgr. Roman Mikušinec 44, Viera Mocová 69, Bc. Peter Kucej 60 a Anna Dišková 81 rokov.
- **Poltár:** Juraj Lepiš 81 a Maroš Hanžel 50 rokov.
- **Prievidza:** Danica Zelenianska 75, Milan Magula 70 a Františka Bogáňová 87 rokov.
- **Revúca:** Vladimír Šturmankin 75, Július Kvetko 84, Pavel Hradický 89 a Mária Čipková 91 rokov.
- **Rimavská Sobota:** Ing. Vladimír Kalina 65, Mgr. Oľga Palúšová 60 a Danica Mitterpachová 75 rokov.
- **Rožňava:** Katarína Füzeková 35 a Božena Gašparecová 70 rokov.
- **Šoporňa:** Alexander Lehocký 70 rokov.
- **Stará Halič:** Ján Trčan 65 rokov.

- **Stará Turá:** Anna Kimleová 70, Marián Mesiarik 77 a Janka Trúsiková 70 rokov.
- **Strážske:** Mária Peťková 82, Juraj Stach 70 a Mária Žáková 70 rokov.
- **Streda nad Bodrogom:** Eva Rothová 75 a Ivan Krajník 40 rokov.
- **Svidník:** Emília Fedorkovičová 70, Andrej Tyč 65, Jozef Fecenko 70 a Renáta Macanová 50 rokov.
- **Tokajik:** Jana Medvecová 55 rokov.
- **Trebišov:** Milan Molnár 70 a Darina Vyšňovská 65 rokov.
- **Trenčianske Teplice:** Terézia Berecová 70 rokov.
- **Ubrež:** Mária Lamerová 93 rokov.
- **Vagrinec:** Mária Vorobeľová 55 rokov.
- **Veľpaty:** Andrej Blanár 60, Dušan Jacko 75 a Mgr. Viera Priščeková 60 rokov.
- **Vráble:** Mgr. Jarmila Reichelová 80, Mária Mikleová 83 a Peter Marko 65 rokov.
- **Vyšná Olšava:** Juraj Medviď 45 rokov.
- **Závodka nad Hronom:** Ing. Alena Lilková 55 rokov.
- **Zbudza:** Eva Hlodinková 80 rokov.
- **Žiar nad Hronom:** Ružena Chmelková 85, Božena šulajová 87, Ján Truben 83 a Vincent Červeň 91 rokov.

Za Jánom Mihálom

Štefan Novák,
tajomník ZO SZPB Dolný Kubín

Členovia ZO SZPB Dolný Kubín a ObIV SZPB Ružomberok, s hlbokým zármutkom prijalo správu, že nás vo veku nedožitého 91 rokov 5. augusta opustil Ján Mihál.

Narodil sa na Sliachi a po presťahovaní do Dolného Kubína dlhé roky pracoval v miestnom závode ZVL. Ako dlhoročný aktívny člen a neskôr ako predseda ZO SZPB bol svojou pracovitosťou a angažovanosťou príkladom ostatným členom. Preto sa neskôr stal čestným predsedom našej základnej organizácie.

ZO SZPB stráca v Jánovi Mihálovi príkladného a obetavého funkcionára.

Čeť jeho pamiatke.

Navždy sme sa rozlúčili

- **Hnúšťa:** so 74-ročným Jánom Bercelim.
- **Lučenec:** s 83-ročnou Jolanou Beníkovou.
- **Rajec:** so 65-ročným Jaroslavom Golierom.
- **Stará Turá:** 94-ročným Ing. Dušanom Hrnčířikom.

- **Svidník:** so 67-ročným Štefanom Kuzmom.
- **Trebišov:** s 98-ročným Jánom Čintalom, priamym účastníkom bojov v 2. svetovej vojne.

Čeť ich nehynúcej pamiatke!

Jubilantom srdečne blahoželáme.

Pravnuk Alex gratuloval 90 ročnému pradedovi

Miroslav Prega,
predseda ObIV SZPB Michalovce

Pri príležitosti životného jubilea ocenilo Predsedníctvo ÚR SZPB v Bratislave JUDr. Ján Košičana medailou II. stupňa za obetavú prácu v Slovenskom zväze protifašistických bojovníkov. V obci Suché 13. júla 2022 slávnostne odovzdali ocenenie za Oblastný výbor SZPB predseda Miroslav Prega, tajomník Marián Lukáč a podpredseda ZO SZPB v Michalovciach Miroslav Sinčák.

Ku gratulantom sa pripojil pravnuk Alex, ktorý si pradedovu medailu aj poobzeral a urobil veľkú radosť všetkým zúčastneným.

Mesto Senica,
Slovenský zväz protifašistických bojovníkov
Senica, Záhorské osvetové stredisko Senica

Vás pozývajú na

oslavy 78. výročia
Slovenského národného povstania

26. augusta 2022
o 10.30 hod.
Námestie oslobodenia
Senica

pietny akt kladenia vencov
hymna
báseň
príhovor
hymnická pieseň

Súčasťou pietneho aktu je aj
položenie vencov k pamätnej
tabuli na bývalej budove
fašistickej väznice
na Štefánikovej ulici

OSLAVY 78. VÝROČIA
SNP
27. augusta 2022

PRIETRŽ
Pamätník SNP U Rehušov

15,00 Súťaže pre deti
Výstava SZPB

Pamätná izba
Múzeum roľníctva
Rozhľadňa Lipovec
Beh vďaky

18,00 Pietny akt kladenia vencov

18,30 Zapálenie vatry
Hudba COUNTRY TIP
Občerstvenie v bufetoch

Na Kališti sa opäť stretli generácie

(Dokončenie zo str. 1)

Počas besnenia nacisti s prispomom domácich gardistov zavraždili v 104 vyrabovaných obciach vyše 2080 civilných osôb počnúc deťmi až po bezvládných starých ľudí. Najviac v Klokočove 247, Kľaku 143 a Porube pod Vihorlatom 124.

Ignorovanie verejnoprávnu televíziou

„Situácia v Európe a najmä u našich východných susedov naznačuje, že mier už nie je samozrejmosťou ako býval doposiaľ,“ zdôraznil pre Bojovník Ján Pacek, „Preto našou úlohou je prevziať štafetu rodičov a starých rodičov a postaviť sa proti akýmkoľvek prejavom fašizmu a nacizmu dneška, k čomu musíme viesť hlavne mladú generáciu.“

Bezchybnú organizáciu osláv podobne ako po minulé roky mala na starosti spolu s Múzeom SNP oblastná organizácia SZPB Banská Bystrica. Žiaľ, ani to neprimälo verejnoprávnu RTVS, aby vo večernom spravodajstve spomenula náš zväz čo len jediným slovom.

Aj tento rok prišli na Stretnutie generácií vzdať hold hrdinom SNP davy ľudí zo všetkých kútov Slovenska.

Delegácia SZPB kladie veniec úcty obetiam nacistického besnenia na Kališti.

Podpredseda BBSK, tradičného spoluorganizátora Stretnutia generácií, Ondrej Lunter sa s radosťou pozdravil s mnohými prítomnými členmi SZPB. foto: Marek Mačica.

Pred takmer 78 rokmi prišla týmto chodníčkom do osady Kalište smrť. Dnes tadiaľto chodia tisíce, ktoré pamätajú, čo znamená fašizmus a nacizmus. foto: Marek Mačica

Predseda parlamentu Boris Kollár počas prejavu.

Stretnutie generácií charakterizuje i zachovávanie tradícií. V ich najkrajšej podobe. foto: Marek Mačica.

Stretnutie generácií je vrcholným podujatím SZPB aj z hľadiska účasti verejných činiteľov – vľavo predseda parlamentu Boris Kollár a premiér Eduard Heger, vpravo predseda SZPB Pavol Sečkář, tretí sprava podpredseda BBSK Ondrej Lunter. foto: Marek Mačica

Akademický sochár Fraňo Gibala, Pavol Bán, Vojtech Löffler – všetkých troch umelcov nespája žiadna školská, spolková či iná viazanosť alebo hnutie. Vraciame sa k nim z hľadiska objektívneho záujmu o vrcholné a vzácne, najmä pomníkové diela, ktoré vznikli v 50. rokoch. A s výnimkou niektorých nadmieru radostných úletov schematicky vôbec nehryzú. Naopak, žiadajú si rešpekt, znalosti a pochopenie.

Dodnes uctievaný košický výtvarník **Vojtech Löffler** sa prezentuje súborným dielom v galérii, ktorá nesie jeho meno. Narodil sa 6. apríla 1906 v Košiciach, sochárstvu sa začal venovať popri zamestnaní v roku 1927. V roku 1932 pokračoval na báze súkromných štúdií v Budapešti a u kamenára Welimského v Prahe. Tam v roku 1936 zložil praktickú skúšku pre zubných technikov.

Krátko pred druhou svetovou vojnou vytvoril v kameni, resp. v bronzovej pomníky pre Kunovu Teplicu a Veľkú Idu. V roku 1938 získal 1. cenu v súťaži na pamätnú tabuľu Františka Rákociho II. na severnej stene Dómu sv. Alžbety v Košiciach. Počas vojny pôsobil ako výtvarný člen Kazincziho spoločnosti.

V roku 1945 ho neodôvodnene odvliekli do Sovietskeho zväzu, kde až do augusta 1947 pracoval v sedemčlennej sochárskej skupine v zajateckom tábore. Po návrate do vlasti začal čínorodo pôsobiť na východnom Slovensku v oblasti pomníkovej tvorby. Je autorom sochárskych diel a výzdoby Hrobu neznámeho ľudového protifašistického bojovníka v Košiciach, ktorý nedávno prešiel renováciou. Architektmi tohto významného pamiatkového objektu sú Ing. Karol Milerský a Viliam Columby.

Objekt nesie znak SLUB-u, organizácie, ktorá 28. augusta 1948 na zlučovacom zjazde vo východoslovenskej metropole zjednotila protifašis-

tické organizácie. V čase pamiatkovej obnovy nevedeli rozlíšiť torzo nápisu, kto realizoval tento pomník. Treba sa vždy spýtať odbojárrov – išlo o firmu Ing. Bedřicha Minařů, ktorá pôsobila v Krompachoch a už v roku 1945 kameňosochársky zvládala aj pamätníky osloboditeľov v Košiciach a Poprade, i pomník SNP vo Východnej atď.

Takéto firmy však zanikli a výsadu a povinnosť realizovať svoje dielo získali výlučne výtvarníci. To umožnilo, aby viaceré bronzové tabule a kamenné objekty pod Vysokými Tatrami a v údoliach Nízkych Tatier realizoval ako autor a dodávateľ Löffler. Tak sa stalo, že v roku 1967 súťaž na Pomník ženijných vojsk ako aj na Pomník generála Jaroslava Vedrala-Sázavského vyhrali Arpád Račko a Vojtech Löffler. Mnohí ich chceli rozhašteriť, ale všetko bolo autorskoprávne a kolegiálne jasné. Vznikli dve geniálne diela, pričom škicu a koncept „nahodil“ Račko a Löffler s láskou priviedol diela k životu. Dokonca aj štylizácia rúk ženistu nie je mäkká, modelačná, no štylizovaná, tvarovo löfflerovská. O majstrovi Löfflerovi už len krátko. V roku 1950 vytvoril Pomník padlým v Margecanoch. V roku 1955 dokončil súsošie na Dargove. Pamätník má názov Víťazstvo a bez 20-tisíc tam padlých červenoarmejcov neboli by Košice vtedy oslobodené.

Vojtech Löffler pokračoval vo svojom diele – v Rožňave (pomník nacistami zavraždenému partizánovi Jozefovi Tóthovi z roku 1954, pred deviatimi rokmi prenesený z Námestia baníkov do parku), pri Ťahanovskom tuneli, v Dobšinej (1969) a Plešivci (1970). Zomrel v Košiciach 11. februára 1990.

Reprezentatívnejší prehľad Löfflerovej umeleckej tvorby na www.bojovnik.eu. O diele sochárov Gibala a Bána sa dočítate v nasledujúcom čísle Bojovníka.

PhDr. Ladislav Skrak

Hrob neznámeho ľudového protifašistického bojovníka v Košiciach – základný kameň – august 1948.

Víťazstvo, Pamätník Červenej armády na Dargove, travertín 1955.

VL a Arpád Račko, Ruky ženistu, pomník v Duklianskom priesmyku, žula 1967 – dokončovacie práce.

Pozor na slnko

Braňo Ondruš

Ach, to slniečko. V zime sa naň tešíme, ale odborníci upozorňujú, že až 95 % prípadov rakoviny kože má pôvod v slabej ochrane pred UV žiarením. Naša pokožka má 5 fototypov a najzraniteľnejší je typ 1. a 2., ako aj pokožka detí do 18 rokov. Preto nepodceňujte používanie ochranných prípravkov s obsahom UV filtra a nezabúdajte na kvalitné slnečné okuliare.

A ako rozpoznáte jednotlivé fototypy pokožky?

Fototyp I je charakteristický pre ľudí s veľmi svetlou kožou, ryšavými vlasmi a pehami.

Fototyp II je bežný u ľudí so svetlou kožou aj vlasmi. Niekedy slabo pigmentuje, ale vždy sa opáli do červena.

Pri fototype III je koža stredne svetlá, niekedy sa opáli do červena, zriedkavo sa spáli a vždy pigmentuje.

Fototyp IV veľmi dobre pigmentuje a nikdy sa nespáli, majú ho ľudia s tmavou kožou aj vlasmi.

Pri fototype V je koža vysoko pigmentovaná.

pomôcky: VISO, IT	darebák, po česky	osobný vlak	3. časť tajničky	autor výroku: SENECA	ako, po rusky	EČV Ružomberka	ovalil	vhodím	šitím vložil	len	syn	omámi
stavba na obývanie				nosná konštrukcia strechy				tvár, po taliansky				
azda				1. časť tajničky				mužské meno				
druh pulóvera				plošná miera		ženské meno						
slonovina					neprijímal tekutinu	pripojme			skratka pre a podobne			
mýtus				zabalené predmety	úkryt pre psa				opytovacie zámerno			
podmienková spojka				získam kúpou	ozdobná čaša				vedero			
	predložka	spadol		obrábaný pozemok				dookola				
		darček						domácke meno Olgy				
nepodlahni							české mužské meno					
							to, po anglicky					
odovzdali					2. časť tajničky							
ovocný strom						odborník v etike				kopnutie		

ZRNKÁ HUMORU

Žena šepoce na smrteľnej posteli: „Miláčik, musím sa ti priznať, bola som ti neverná.“

„Ja viem, láska, preto som ťa otrávil,“ odvetí manžel.

* * *

„Jozef, choď pomalšie,“ dohovára manželka mužovi za volantom.

„V rádiu hovorili, že po diaľnici jazdí dakajký starší pán v protismere!“

„Magda, pokoj. Tadiaľto predsa idú všetci v protismere.“

* * *

To, že tvoja manželka drží v ruke panvicu, ešte neznamená, že budú na večeru rezne.

* * *

Hovorí muž žene po tom, ako položila slúchadlo: „Čo sa stalo, že si sa rozprávala iba štvrt hodiny?“

„Ále, bol to omyl.“

* * *

Medzi kamarátmi: „Zlatý môj, tvoj sexuálny život je ako Porche.“

„Porche? To ako myslíš?“

„Tiež ho nemáš.“

Medzi najlepšimi priateľmi: „So ženou sa milujem päťkrát do týždňa.“

„Ja iba raz,“ reaguje druhý. „Ale veď ty nemáš manželku.“

„Bavíme sa predsa o tvojej, nie?“

* * *

Dve cvikly nastúpili do autobusu MHD. Po troch zastávkach hovorí jedna druhej: „Aj ty si si už cvikla?“

* * *

„Pani, prekročili ste povolenú rýchlosť,“ karhá policajť vodičku. „Prosím, nedávajte mi pokutu. Pracujem ako učiteľka.“

„Tak, na toto som čakal celý život. Napišete stokrát: Budem jazdiť podľa predpisov.“

* * *

Na ulici: „Nehnevajte sa, prosím, hľadám železničnú stanicu.“

„Vôbec sa nehnevám, len hľadajte!“

* * *

Medzi susedmi: „Vraj vám ukradli bicykel. Zavolali ste hneď na políciu?“

„Samozrejme.“

„A čo vám policajti povedali?“

„Vraj oni to neboli.“

Správne vylúštenie tajničky z č. 14 znie: Len keď zdravý ochorel vie čo mal. Knihu posielame Štefanovi Novákovi z Dolného Kubína.

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovnik@szpb.sk.

Noviny vychádzajú s finančnou podporou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.